

Meliorācijas sistēmas jāapseko vismaz divas reizes gadā

Date : 01/04/2020

Tiesiskais regulējums meliorācijas sistēmu īpašniekiem noteic, ka divas reizes gadā – pēc pavasara palu un vasaras plūdu maksimuma beigām – obligāti ir jāapseko meliorācijas sistēmas un jāveic tām nepieciešamie kopšanas darbi. Regulārā apsekošana veicama tad, kad zemes ūdens režīms ļauj piekļūt meliorācijas sistēmai. Zemkopības ministrijas ieskatā daudzās vietās Latvijā jau šobrīd var veikt apsekošanu.

Īsumā:

- *Lai noteiktu meliorācijas sistēmas bojājumus un veiktu kopšanas darbus, zemes īpašniekam jāapseko meliorētā zeme pēc pavasara palu un vasaras plūdu maksimuma beigām.*
- *Apsekošanu var veikt īpašnieks viens pats vai kopā ar meliorācijas speciālistu.*
- *Lai efektīvi izmantotu lauksaimniecības un meža zemes, jānodrošina optimāls mitruma režīms augsnēs – to var izdarīt ar meliorācijas palīdzību.*
- *Vairāk nekā 100 000 ha meliorēto zemju lauksaimnieciskajā ražošanā vairs netiek izmantotas, bet daļa jau sāk atkārtoti pārpurvoties.*
- *Lauksaimniecībā izmantojamā zeme Latvijā ir 2,3 miljoni hektāru, bet no tiem meliorēti 1,6 miljoni hektāru.*

Ministru kabineta (MK) noteikumi Nr. 714 [“Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi”](#) noteic, kāda apsekošana katrai meliorācijas sistēmai ir nepieciešama, lai novērtētu šīs sistēmas būvju un ierīču darbību, noteiktu bojājumus un veiktu kopšanas darbus.

MK noteikumu [7. punktā](#) uzskaitīts, kādi regulāri kopšanas darbi nepieciešami meliorācijas sistēmai. Piemēram, ūdensnoteku, novadgrāvju, kontūrgrāvju un susinātājgrāvju gultnēs un nogāzēs jānovāc koki, koku un krūmu atvases, kas traucē ūdens plūsmu gultnē, kā arī grunts ieskalojumi, sadzīves atkritumi, krituši koki, pielūžņojumi, piesērējumi un bebru aizsprostojumi.

Savukārt drenu sistēmā jātīra drenu akas piesērējums, jātīra vai jāpadziļina

virszemes ūdens uztvērējs un uztvērējaku pieteces savācējtilpe, jāierīko signālstabiņi, ja tādu nav, u. c. Bet aizsargdambī jālabo lokālas aizsargdambja ķermeņa deformācijas, jāaizber dzīvnieku alas u. c.

Pēc Zemkopības ministrijas (ZM) datiem, visvairāk kopšanas darbu notiek ūdensnotekās, novadgrāvjos un polderu hidrotehniskajās būvēs.

Ja nepieciešama profesionāla konsultācija

MK noteikumu 4. punkts nosaka: “Lai noteiktu meliorācijas sistēmas bojājumus un veiktu kopšanas darbus, zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs apseko meliorēto zemi pēc pavasara palu un vasaras plūdu maksimuma beigām un novērtē meliorācijas sistēmas būvju un ierīču darbību.”

Apsekošanu var veikt īpašnieks viens pats vai kopā ar meliorācijas speciālistu, saka ZM Meža departamenta Zemes pārvaldības un meliorācijas nodaļas vadītāja **Kristīne Cinkus**. Tomēr, ja īpašnieka zināšanas meliorācijas jomā nav pietiekamas, jāpieaicina speciālists, kas palīdzēs noteikt ne tikai meliorācijas sistēmu bojājumu apmēru un iemeslu, bet arī attiecīgi veicamo darbu apjomu. Meliorācijas sistēma tomēr ir būve, kas balstīta uz specifiskiem aprēķiniem, kas izriet no meliorētās teritorijas ģeogrāfiskajām, hidroloģiskajām īpatnībām u. tml.

Ja meliorācijas sistēmu īpašniekiem nepieciešama profesionāla konsultācija par meliorācijas sistēmu apsekošanu un kopšanu, ZM aicina vērsties pie sertificēta meliorācijas speciālista, kas ir maksas pakalpojums. Latvijas Melioratoru biedrības (LMB) sertificēto hidromelioratīvās būvniecības speciālistu saraksts ir pieejams [LMB mājaslapā](#).

LMB valdes priekšsēdētājs **Romualds Dovgjallo** nemin konkrētu samaksu par speciālista konsultāciju, jo tas esot atkarīgs no darba apjoma, attāluma, kas jāveic līdz objektam, un citiem apstākļiem. Viņš atzīst, ka meliorācijas sistēmas izbūves darbi ir salīdzinoši dārgi, piemēram, lai veiktu zemes drenāžu, viens metrs caurules atkarībā no materiāla kvalitātes un citiem aspektiem maksā līdz desmit eiro.

Kāpēc ir vajadzīga meliorācija

ZM uzsver, ka nokrišņu daudzums Latvijā vidēji pārsniedz iztvaikošanu un zemes reljefs Latvijā ir salīdzinoši līdzens. Lai efektīvi izmantotu lauksaimniecības un meža zemes, jānodrošina optimāls mitruma režīms augsnēs – to var izdarīt ar meliorācijas palīdzību.

“Pieaugot klimata pārmaiņu ietekmei, nokrišņu daudzums pēdējos 50 gados ir palielinājies, un tiek prognozēts, ka arī nākotnē nokrišņu daudzums un dienu skaits ar stipriem un ļoti stipriem nokrišņiem pieaugs,” skaidro K. Cinkus. “Arī lauksaimniecībā izmantojamās zemes transformācija par apbūves teritorijām

palielina plūdu risku, tāpēc meliorācijas sistēmu nozīme pieaug un tām jāspēj pildīt savas funkcijas pat vēl lielākā apmērā nekā iepriekš. Ja netiks koptas izbūvētās meliorācijas sistēmas, pasliktināsies situācija lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, kā arī pieaugs plūdu ietekme uz infrastruktūras objektiem un apdzīvotajām teritorijām.”

Ja netiks koptas izbūvētās meliorācijas sistēmas, pasliktināsies situācija lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, kā arī pieaugs plūdu ietekme uz infrastruktūras objektiem un apdzīvotajām teritorijām.

Arī R. Dovgjallo, norāda, ka meliorācijas darbi Latvijā ir ļoti svarīgi – lai “gotiņai būtu kur ganīties, pļava ir jāsusina”. Pēc viņa domām, meliorācijas sistēmas Latvijā pasliktinās: “Ja tās nekopsim, viss pārpurvosies.”

K. Cinkus atgādina, ka 2017. gada lietavas un tām sekojošie plūdi aktualizēja jautājumu par meliorācijas sistēmu stāvokli, arī par ilgstošu to neatjaunošanu un nekopšanu. Plūdi radīja zaudējumus gan skarto teritoriju iedzīvotājiem un infrastruktūrai, gan lauksaimniekiem un mežsaimniekiem. Valsts un pašvaldību infrastruktūras objektu un lauksaimniecības nozares zaudējumi pārsniedza 380 miljonus eiro.

Arī LMB pērn nosūtītajā vēstulē zemkopības ministram norādīts, ka 2017. gads un citi ar pārmērīgiem nokrišņiem bagāti gadi parādīja, ka ūdensnoteku un nosusināšanas sistēmu tehniskais stāvoklis neapmierinošas uzturēšanas vai bojājumu dēļ daudzviet vairs nespēj nodrošināt tām paredzētās funkcijas. Līdz ar to vairāk nekā 100 000 ha meliorēto zemju lauksaimnieciskajā ražošanā vairs netiek izmantotas, bet daļa jau sāk atkārtoti pārpurvoties.

Kādi sodi par pārkāpumiem

Ministru kabineta noteikumu Nr. 714 “Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi” [3. punkts](#) paredz, ka meliorācijas sistēmu saglabā, nepieļaujot darbības, kas:

- bojā vai iznīcina meliorācijas sistēmas būves un ierīces;
- patvaļīgi maina izbūvētās meliorācijas sistēmas izvietojumu un sākotnējos parametrus;
- pielūžņo, piesārņo, aizaudzē vai aizsprosto ūdensnotekas, caurtekas, hidrotehniskās un drenāžas būves un to ekspluatācijas aizsargjoslas vai traucē to darbības režīmu.

Patlaban [Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 66.¹ pantā](#) ir noteikta atbildība par meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumu pārkāpšanu.

Pēc likumdevēja iecerētās administratīvo sodu reformas, ko plānots ieviest ar šī gada 1. jūliju, administratīvā atbildība par meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumu pārkāpšanu tiks paredzēta [Meliorācijas likumā](#). To nosaka [likuma grozījumi](#), kas stājās spēkā 2019. gada 1. novembrī. Meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumu ievērošanu uzraudzīs pašvaldību būvvaldes vai pašvaldību vides kontroles amatpersonas. Par patvaļīgu meliorācijas sistēmu būvniecību atbildība un kontroles institūcijas tiks noteikti [Būvniecības likumā](#). To nosaka šī normatīvā akta [grozījumi](#), kas stājušies spēkā 2019. gada 24. decembrī.

Savukārt atbildība par pārkāpumiem, kas veikti meliorācijas sistēmu aizsargjoslās, tiks noteikta [Aizsargjoslu likumā](#). Iespējamie [grozījumi](#) vēl tiek skatīti Saeimā.

K. Cinkus atklāj, ka ZM ļoti vēlējas redzēt visas administratīvās atbildības jomas vienkopus vienā likumā – Meliorācijas likumā –, lai ikkatram cilvēkam Latvijā, izlasot Meliorācijas likumu, būtu skaidri spēles noteikumi, bet šo ieceri esot noraidījusi Tieslietu ministrijas izveidotā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa pastāvīgā darba grupa.

Meliorēti 1,6 miljoni ha

K. Cinkus skaidro, ka lauksaimniecībā izmantojamā zeme Latvijā ir 2,3 miljoni hektāru (35,9% no visas zemes platības), bet no tiem meliorēti 1,6 miljoni hektāru.

Kopš 2007. gada no Eiropas Savienības (ES) finanšu instrumentiem ir piesaistīti vairāki simti miljoni eiro meliorācijas sistēmu atjaunošanai un pārbūvei. Pēdējo desmit gadu laikā ir atjaunots un pārbūvēts vairāk nekā 30% (vairāk nekā 0,7 miljoni ha) meliorācijas sistēmu – gan valsts, valsts nozīmes, pašvaldību, koplietošanas, gan viena īpašuma meliorācijas sistēmas.

Šajā ES fondu periodā privātīpašniekiem bija iespējama finansiālā palīdzība meliorācijas projektiem no publiskās naudas, taču pieteikšanās atbalstam ir noslēgusies.

LMB uzskata, ka arī nākamajā ES fondu periodā 2021.–2027. gadam ir jā saglabā šim periodam piešķirtais finansējums – 140 miljoni eiro no valsts un ES fondu līdzekļiem – meliorācijas sistēmu un hidrotehnisko būvju atjaunošanai.

Inese Helmane,
[LV portāls](#)